

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Студентски трг 3/III
11000 Београд

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата мср Марије Р. Перић

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета у Београду, бр. 1272 од 14.10.2021. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мср Марије Р. Перић, под насловом

ЗАШТИЋЕНА ПРИРОДНА ПОДРУЧЈА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ТУРИЗМА СЕВЕРОЗАПАДНОГ ДЕЛА ЦЕНТРАЛНЕ СРБИЈЕ

На основу прегледа докторске дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи:

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде докторске дисертације

Кандидат мср Марија Р. Перић уписала је докторске академске студије школске 2011/2012. на Географском факултету у Београду, студијски програм Геонауке – Туризмологија. Положила је све испите предвиђене наставним програмом докторских студија са просечном оценом 9,78 и стекла услов за стицање права на пријаву теме докторске дисертације.

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду бр. 788 од 28.12.2015. године, именовани су чланови Комисије за одређивање подобности теме и кандидата за докторску дисертацију у саставу: ред. проф. др Дејан Шабић, проф. емеритус др Стеван Станковић, ред. проф. др Мирољуб Милинчић, ред. проф. Дејан Филиповић са Географског факултета у Београду и ред. проф. Владимир Стојановић са ПМФ у Новом Саду. На седници ННВ Географског факултета у Београду, одржаној 11.02.2016. године, донета је Одлука о усвајању Извештаја Комисије о оцени прихватљивости теме и подобности кандидата, где је за ментора именован ред. проф. др Дејан Шабић са Географског факултета у Београду, док су за чланове комисије: проф. емеритус др Стеван Станковић, ред. проф. др Мирољуб Милинчић и др Дејан Филиповић са Географског факултета у Београду и ред. проф. Владимир Стојановић са ПМФ у Новом Саду. Веће научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 26.04.2016. године, дало је сагласност на оцену подобности кандидата и предлога теме докторске дисертације. На седници ННВ Географског факултета у Београду од 14.10.2021. године, именована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације у саставу: ред. проф. др Дејан Шабић, ред. проф. др Мирољуб Милинчић и ред. проф. др Владимир Стојановић са ПМФ у Новом Саду (Департман за географију, туризам и хотелијерство).

1.2. Научна област докторске дисертације

Докторска дисертација припада научној области Географија (Геонауке) и ужој научној области Туризмологија, за коју је матичан Географски факултет Универзитета у Београду. Ментор докторске дисертације је др Дејан Шабић, редовни професор Географског факултета у Београду.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Перић Марија је рођена 29.07.1984. године у Земуну. Гимназију (друштвено-језички смер) је завршила у Лазаревцу. Основне студије је завршила на Географском факултету у Београду, студијски програм Географија 2010. године са просечном оценом 8,70. Тема дипломског рада јесте „Стање и перспективе заштите животне средине на територији општине Лазаревац”, под менторством проф. др Мирољуба Милинчића. Мастер академске студије је завршила на Географском факултету у Београду, студијски програм Туризмологија 2012. године са просечном оценом 10,00. Ментор мастер рада „Туристичка валоризација општине Ваљево” био је проф. емеритус др Стевана Станковића. Докторске академске студије је уписала школске 2011/12 на Географском факултету у Београду на смеру Геонауке – Туризмологија и положила све испите у предвиђеном року са просечном оценом 9,78.

У научно-истраживачком раду пажњу је усмерила на изучавање туризма у заштићеним подручјима, проучавању туристичке валоризације и евалуације заштићених подручја природе и савремених тенденција у туризму са акцентом на изучавању мера и техника управљања туризмом у заштићеним подручјима. Ауторка је више научних радова и публикација.

Научни радови и публикације:

Marković, S., Perić, M., Mijatov, M., Dragin, A. and Doljak, D. (2020). *Attitudes of the local population in border municipalities on development of sport–event tourism*. Journal of Hospitality & Tourism Research 45., 7, 1282–1302. **(M21)**

Valjarević, A., Srećković-Batočanin, D., Živković, D. and Perić, M. (2015). *GIS analysis of dissipation time of landscape in the Devil’s city (Serbia)*. Acta Monatanistica Slovaca 20, 2, 148–155. **(M23)**

Mijatov, M., Pantelić, M., Dragin, A., Perić, M. and Marković, S. (2020). *Application of sustainable development principles in hotel bussines*. Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA 68 (2), 101–117. **(M24)**

Marković, S., Perić, M. and Mijatov, M. (2016). *Application of EU comparative tourism sustainability indicators – the City of Užice case study (Serbia)*. Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA, 66 (2), 255–271. **(M24)**

Marković, S., Perić, M., Mijatov, M. and Tucović, M. (2016). *The structure of employed and unemployed human resources in tourism – the City of Užice case study*. Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA, 66 (3), 371–386. **(M24)**

Marković, S., Perić, M., Mijatov, M. and Doljak, D. (2017). *Application of tourist function indicators in tourism development*. Journal of the Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA, 67(2), 163–178. **(M24)**

Perić, M., Marković, S. and Krsmanović, S. (2015). *Place of Tourism in Regional Development of the Municipality of Valjevo*. Second International Conference Higher Education in Function of Sustainable Development of Tourism in Serbia and Western Balkans, October 2015 Užice (Serbia), 185–196. **(M33)**

Крсмановић, С., Дољак, Д. и Перић, М. (2015). *Рурални туризам – део туристичке понуде Србије*. The Third International Scientific Conference: Trends in Development of Tourism and Hospitality, University of Montenegro, Faculty of Tourism and Hotel Management, Kotor 12-13.09.2013., 132–138. (M33)

Перић, М. (2012). *Потенцијални правци развоја туризма на Ваљевским планинама*. Зборник радова са Седмог научно-стручног скупа са међународним учешћем Туризам изазови и могућности, Требиње, 20-22 септембар 2012. године, 202–209. (M33)

Перић, М., Цветковић, М. (2012). *Ваљевски манастири и стара чаршија Тешњар у функцији развоја туризма*. Научни скуп Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, 18-19 мај 2012, 119–129. (M33)

Перић, М. и Ловић, С. (2012). *Утицај сеоског туризма на социоекономски развој општине Ваљево*. Први стручни скуп о руралном туризму и одрживом развоју, Крагујевац, новембар 2012, 19–28. (M33)

Крсмановић, С. и Перић, М. (2015). *Климатске промене и њихов утицај на туризам Колубарског округа*. Зборник радова младих истраживача са Осмог научно-стручног скупа са међународним учешћем Планска и нормативна заштита простора и животне средине Суботица-Палић, април 2015, 203–209. (M63)

Дољак, Д. и Перић, М. (2014). *Планирање коришћења земљишта као механизам за одрживи развој туризма*. Зборник радова младих истраживача са Петог научно-стручног скупа са међународним учешћем Локална самоуправа у планирању и уређењу простора и насеља. Ужице–Златибор, 3-5. април 2014, 75–82. (M63)

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидата мср Марије Р. Перић написана је на 301 страни текста А4 формата. Урађена је према стандардима и упутствима Универзитета у Београду. Теза садржи 10 страна увода: насловне стране на српском и енглеском језику, страна са подацима о ментору и члановима комисије за преглед, оцену и одбрану дисертације, апстракт и кључне речи на српском и енглеском језику и садржај). Основни текст је написан на 239 страна и библиографија, статистички подаци, интернет извори, попис скица, карата, слика, табела, графикона и прилога на 62 стране. Респективан број литературе за израду докторске дисертације износи 350, 10 скица, 27 графикона, 80 табела, 4 карте, 32 слике и 6 прилога.

На последњих пет страна докторске дисертације налази се биографија аутора и прилози у виду својеручних потписаних изјава о ауторству, истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и условима њеног коришћења. Садржај и структура текста представљају уређен, односно уклопљен у систематичну целину која се надовезује једна на другу и представља конекцију односно, спону научно-истраживачког рада и омогућава увид у јединствену целину. Сlike су прикупљене на терену, јасно приказане, илустроване и успешно уклопљене уз текст. Уз слике, карте, скице, табеле и графиконе приказане су неопходне информације (наслов и извор) и на тај начин допринели визуелној презентацији рада.

Докторска дисертација обухвата 14 поглавља уклопљених у систематичну и јединствену целину. То су:

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Приказ претходних истраживања заштићених подручја

Дефинисање предмета и проблема
Одређивање циљева и задатака у докторској дисертацији
Хипотезе

2. МЕТОДОЛОГИЈА РАДА ИСТРАЖИВАЊА НА ПОДРУЧЈУ

Технике прикупљања емпиријских података на проучаваном подручју
Опште (основне) методе
Посебне (специфичне) методе

3. ПРИМЕНА У ПРАКСИ, ДОБИЈЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

4. ПОЈАМ, ДЕФИНИСАЊЕ И ЗНАЧАЈ ЗАШТИТЕ ПРИРОДЕ

Класификација и режими заштите заштићених подручја природе
Међународна документа, конвенције и резолуције
Заштита природе у Србији
Заштита природе у свету

5. ПОЈАМ И ДЕФИНИСАЊЕ ЕКОТУРИЗМА

Типологија и класификација екотуриста
Концепт одрживог развоја и „еколошка равнотежа”

6. ЗАШТИЋЕНА ПРИРОДНА ДОБРА – СРПСКА ПОСАВИНА (СА МАЧВОМ И ДОЊОМ КОЛУБАРОМ)

Специјални резерват природе „Обедска бара”
Специјални резерват природе „Засавица”
Споменик природе „Обреновачки Забран”

7. ЗАШТИЋЕНА ПРИРОДНА ДОБРА ВАЉЕВСКА ПОДГОРИНА – (ВАЉЕВСКА КОТЛИНА И ВАЉЕВСКЕ ПЛАНИНЕ)

Предео изузетних одлика „Маљен” (Дивчибаре)
Предео изузетних одлика „Рајац”
Предео изузетних одлика „Клисура реке Градац”
Специјални резерват природе „Клисура реке Трешњице”
Споменик природе „Петничка пећина”
Споменик природе „Таорска врела”

8. РЕЗУЛТАТИ КОМПАРАТИВНИХ ИНДИКАТОРА ЕУ О ОДРЖИВОСТИ ТУРИЗМА

Економски индикатори
Сатисфакција туриста
Културни индикатори
Социјални индикатори
Еколошки индикатори

9. РЕЗУЛТАТИ GAM

(GEOSITE ASSESSMENT MODEL)МОДЕЛА (184-190)

10. РЕЗУЛТАТИ АНКЕТНОГ ИСТРАЖИВАЊА СТАВОВИ ТУРИСТА И ЛОКАЛНОГ СТАНОВНИШТВА

Социо-демографски показатељи (туристи)

Сатисфакција/задовољство личних жеља и мотиви туриста приликом одабира посећености заштићених природних добара
Навике и обичаји туриста на путовањима у заштићеним подручјима природе
Демографске карактеристике (локално становништво)
Ставови и мишљења локалног (домицилног) становништва о могућностима, перспективама и потенцијалима развоја еколошког туризма

11. ПОСТОЈЕЋИ И МОГУЋИ ОБЛИЦИ ТУРИСТИЧКОГ ПРОМЕТА

Смернице и перспективе за будући развој туризма

12. ИНТЕГРАЛАН ПРИСТУП РАЗВОЈУ ЗАШТИЋЕНИХ ПРИРОДНИХ ДОБАРА

Одговорности организатора туристичких кретања, праваца и путовања
Одговорности туриста, посетилаца и заљубљеника у природу
Одговорности домацилног (локалног) становништва
Едукација (обука) и јачање свести о условљености туризма и животне средине

13. ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧАК

14. ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЗИ

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У *уводном разматрању* приказано је тренутно, односно садашње стање развоја екотуризма на територији Србије. Еколошки туризам се стихијски и спорадично развија (придржавати се концепта одрживог развоја), и будућем периоду би требао да добије на већем значају. Дефинисни су предмет истраживања, успостављене хипотезе и установљени циљеви и задаци истраживања. Детаљно су приказани аутори који су својим научним радовима дали допринос о развоју еколошког туризма кроз публикације, научне часописе, симпозијуме, конференције и конгресе.

У поглављу *методологија рада истраживања на подручју заштићених природних добара северозападног дела Централне Србије (Ваљевска котлина и Ваљевске планине и Српска Посавина са Мачвом и доњом Колубаром)*, где је приказано теренско истраживање извршено у периоду од 2016. до 2019. године. Анкетирани су ставови и мишљења туриста и локалног становништва о потенцијалима, перспективама и смерницама развоја екотуризма. Прикупљени подаци су класификовани, систематизовани и структурирани, и коначни добијени резултати су приказани помоћу програма за обраду друштвено- хуманистичких наука. Ради објективније и рационалније слике о заштићеним природним добрима употребљене су: *опште* (основне) методе и *посебне* (специфичне) методе.

Примена у пракси, добијени резултати и научни допринос је поглавље које представља сублимацију целокупног рада и истраживања на проучаваном подручју. На основу добијених резултата неопходно је израдити елаборате, стратегије, пројекте, и просторне планове подручја посебне намене који ће бити имплементирани и имати апликативну сврху.

Поглавље *појам, дефинисање и значај заштите природе* приказује теоријско знање о природним добрима, њиховој класификацији, режимима заштите како у нашој Земљи тако и у Европи и свету, односно приказан је компаративни приказ. Детаљно су обрађена и разрађена међународна документа, конвенције и резолуције, чему служе, какав је њихов

значај, сврха и циљ. Приказан је историјски развој заштите природе у Србији (поступак и начин функционисања заштите простора) и свету.

Појам и дефинисање екотуризма представља пето поглавље где експерти код нас и у другим државама дефинишу основне појмове о екотуризму, концепту одрживог развоја и заштити природе. Из приказаних теоријских објашњења може се закључити да се мишљења углавном подударају само што свако понаособ интерпретира на свој начин. Извршена је класификација туриста „тврди”, „меки” и „мешовити”. Дефинисан је концепт одрживог развоја и еколошке равнотеже и његова значајност за целокупан развој еколошког туризма како би одговорио захтевима на савременом туристичком тржишту.

Заштићена природна добра – Српска Посавина (са Мачвом и доњом Колубаром) је шесто поглавље које описује заштићена природна добра: Специјални резервати природе „Обедска бара” и „Засавица” и Споменик природе „Обреновачки Забран”. Детаљно су приказани физичко-географске карактеристике, туристички потенцијали, перспективе, смернице, предности и ограничења.

Заштићена природна добра Ваљевска Подгорина – (Ваљевска котлина и Ваљевске планине) је седмо поглавље које приказује и детаљно описује заштићена подручја природе: Предела изузетних одлика „Маљен”, „Рајац”, „Клисура реке Градац”, Специјални резерват природе „Клисура реке Трешњице” и Споменици природе „Петничка пећина” и „Таорска врела”. Детаљно су објашњене: физичко-географске одлике, туристичка инфраструктура и супраструктура, потенцијали и ограничења. Еколошки туризам као доминантан облик специфичног вида туризма указује на могућност успешног развоја туристичке привредне гране.

У осмом поглављу су приказани *резултати компаративних индикатора ЕУ о одрживости туризма*. То су: економски индикатори, задовољство туриста, културни индикатори, социјални индикатори и еколошки индикатори. На основу ових индикатора где је за временски период узет размак од пет година приказан је промет туриста, број лежачева, смештајних капацитета, остварени број ноћења и број локалног становништва. Еколошки индикатори указују на укупан број значајнијих заштићених подручја природе северозападног дела Централне Србије где је детаљно приказана површина, режими заштите, осетљивост екосистема и туристичка градња. На основу добијених резултата највећи допринос у развоју еколошког туризма који задовољава критеријуме у погледу смештајних капацитета, промета туриста, очуваности природе и посећености представљају заштићена природна добра „Маљен” и „Рајац”.

Девето поглавље представља *резултате GAM (Geosite Assesment Model) модела*, односно приказ на матрици следећих геолокалитета: клисура реке Градац, клисура реке Трешњице, Петничка пећина и Таорска врела. Највећу вредност и потенцијалну могућност за успешан развој еколошког туризма представља Петничка пећина, а најмању вредност Таорска врела. *Резултати анкете ставова туриста и локалног становништва* на подручју заштићених природних добара северозападног дела Централне Србије је обављено у пориоду од 2016. до 2019. године. Утврђено је да највеће потенцијале за успешну промоцију екотуризма представљају заштићена подручја „Маљен” и „Рајац”. Они представљају комплексну понуду коју задовољавају потребе туриста (туристичка инфраструктура/супраструктура, промет домаћих и страних туриста, разноврсност туристичке понуде и укљученост локалног становништва у креирању туристичких садржаја). Остала заштићена природна добра имају солидну базу за успешно презентовање на туристичком тржишту. Главни ограничавајући фактори су: неприступачност терена, недовољна расположивост капацитета, и у будућем периоду требало би већу пажњу посветити маркетингу, промоцији на сајмовима, конгресима, конференцијама у Земљи и иностранству.

Постојећи и могући облици туристичког промета представља једанаесто поглавље и указује на значај селективних облика туризма у заштићеним природним добрима, односно могућности развоја специфичних видова туризма. То су: одрживи, културни, спортски, манифестациони, лов и риболов. За свако заштићено природно добро северозападног дела Централне Србије је неопходно израдити стратегију, елаборат, и просторни план подручја посебне намене, и на тај начин указати на предности и потенцијале, односно недостатке и ограничења.

Интегралан приступ развоју заштићених природних добара представља дванаесто поглавље и значајно је по томе што еколошки туризам представља једну интегралност, односно целину где се туризам, животна средина и простор не могу посматрати одвојено већ представљају компактну целину. У поглављу се интерпретира одговорност организатора туристичких кретања, туриста, посетилаца и заљубљеника у природу. Посебно поглавље које се односи на едукацију и јачање свести о међуусловљености туризма и животне средине, представља значајну компоненту где туристи и посетиоци заштићених подручја треба рационално и објективно да се опходе према природи и њеним ресурсима. Највећи број посетилаца у осетљивим екосистемима не би требао да буде већи од десет. Локално, становништво је укључено у реализацију туристички садржаја.

Дискусија и закључак представља последње поглавље, где је након тога приказана литература, пописи табела, карата, скица, графикона и слика. На основу изнетих чињеница и констатовања на самом терену дошло се до закључка да северозападни део Централне Србије погодује солидном развоју екотуризма. Да би еколошки туризам у даљем периоду добио на значају потребно је улагање у кадар, туристичку инфраструктуру и супраструктуру, смештајне и угоститељске капацитете.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Докторска дисертација кандидаткиње мср Марије Р. Перић користи у свом раду савремена теоријска сазнања и тумачења, односно методолошке приступе (опште и посебне методе), а све у сврху прикупљања података, обрада, анализа, класификација и систематизација, и на крају презентовање резултата као једну заокружену целину. Тематика је актуелна и значајна за развој методологије савремених туризмолошких истраживања. Докторска дисертација представља самостално оригинално научно истраживање које доприноси унапређењу струке (сви учесници заштите природе, туризма и екологије) у теоријском и апликативном/примењивом аспекту. Кандидаткиња је обухватила све елементе и факторе савременог мултидисциплинарног научног истраживања, почев од уводних напомена (предмет/проблем, циљ, задатак и хипотезе, разрада теоријског дела, употребљивост и разноврсност методичког дела и детаљан приказ и анализа добијених резултата,

Са становишта методолошког, научног и стручног приступа истраживању, дисертација испуњава све услове савремених студија из области геонаука, односно развоја и планирања одрживог туризма у заштићеним природним добрима северозападног дела Централне Србије. Карактеристика, значај и аутентичност поглавља у докторској дисертацији је оригиналан приступ у решавању постављених задатака за одабрани предмет, циљ и задатак истраживања. Научна структура докторске дисертације чини је оригиналним научно-истраживачким радом у свим сегментима, а посебно у уочавању што веће употребе концепта одрживог развоја и примена „еколошке равнотеже”. Савременост се огледа и у сагледавању садашњих развојних проблема и предлогу потенцијалних мера

чијом применом би се могло побољшати постојеће, односно тренутно стање и сагледавање перспективе у будућности.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Квалитет и обим приказаних библиографских јединица/референтна литература је у складу са научним приступом и постављеним предметом, циљевима, задацима и хипотезама истраживања у докторској дисертацији. У научно-истраживачком раду је коришћено преко 350 библиографска јединица (домаћа и страна литератутра, статистички подаци, и интернет извори), што је у складу са актуелним трендовима у савременим научним истраживањима. При избору обима и квалитета коришћених извора литературе показан је висок степен научне и стручне зрелости, самосталности, оригиналности, аутентичности и актуелности. У раду је коришћена страна и домаћа литература, са значајним уделом литеаратуре са енглеског говорног подручја, што је разумљиво јер су се ти аутори више бавили проблематиком торијског дела која је односе на следећа поглавља: „Појам, дефинисање и значај заштите природе и „Појам и дефинисање екотуризма”. Литература са енглеског говорног подручја је у највећој мери коришћена у постављању теоријско-методолошке основе истраживања. Домаћи извори литературе су заступљенији у односу на стране изворе за следећа поглавља: „Заштићена природна добра - Српска Посавина (Са Мачвом и доњом Колубаром” и „Заштићена природна добра Ваљевска Подгорина”. Највећи део коришћених библиографских јединица је објављен у последњих 10 година што обезбеђује актуелност. Коришћена је литература водећих иностраних и домаћих аутора који се баве проблемима истраживања дисертације.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

У докторској дисертацији коришћене су опште и посебне методе. Опште (основне) методе истраживања примењене у докторској дисертацији су: анализа и синтеза, статистички, индукција и дедукција, компарације, генерализације, специјализације, концептуализација и метода доказивања. Посебне (специфичне) методе примењене у раду су: компаративни индикатори Европске уније о одрживости туризма, индикатори Светске туристичке организације, индекс рекреацијског потенцијала и бонитације, индекси функционалности развоја туризма, графичка и математичко-статистичка метода, и примена GAM (Geosite Assesment Model) модела. Коришћене и употребљене адекватне научне методе одговарају конкретно постављеном начину истраживања (предмет, циљ, задатак и хипотезе) и хипотетичким оквирима докторске дисертације. Применом наведених метода и критичким приступом истраживању осигурано је остварење постављених предмета/ проблемациљева, задатака и хипотеза.

3.4. Примењивост остварених резултата

Поред теоријске примене, докторска дисертација има наглашену апликативну примену, односно димензију. Примењивост научно-истраживачког рада, огледа се у могућој примени њених резултата у различитим областима друштвено-хуманистичких наука. То се пре свега односи на примену резултата у будућем планирању развоја еколошког туризма у Србији, регионима и пограничним државама. Применом/употребом резултата истраживања креиране су значајне смернице и потенцијална упутства за израду елабората, стратетегија, пројеката и просторних планова подручја посебне намене, које би требало у будућности не само да имају теориски значај (мртво слово на папиру), већ и адекватну примену од стране

одговорних институција. Превасходно се мисли на стејкхолдере из приватног и државног сектора као носилаца туристичке понуде у заштићеним природним добрима северозападног дела Централне Србије. Затим, интересне јавне организације и невладине агенције које имају улогу у промоцији и развоју одрживог туризма, али и улогу других интересних група у развоју туризма заштићеног подручја природе (локално становништво и туристи). Резултати истраживања, као и методологија употребљена у докторској дисертацији, могу имати широку примену као примарна, односно почетна база за нова научна истраживања, односно имати велики значај у проширењу постојећих знања и схватања досадашњег развоја еколошког туризма у Србији. Основни циљ представља указивање на значају еколошке свести код посетиоца заштићених природних добара и домицилног становништва који је укључен у реализацију туристичког садржаја. Добијени и презентовани резултати могу добити практичну примену у туристичким организацијама и агенцијама, локалним самоуправама и привредним субјектима, где сви носиоци туристичке понуде могу да врше корекције како би у будућности еколошки туризам добио на значају, а све на основу издвајања недостатака и уочавања подобности на проучаваном подручју.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самосталан рад

На основу прегледа докторске дисертације кандидаткиње мср Марије Р. Периф може се констатовати и утврдити да се ради о оригиналном научно–истраживачком делу написаном по свим стандардима (увод, методологија рада, резултати истраживања, дискусија и закључак) који су прописани и установљени за овакву врсту научних доприноса. Теоријски и практични доприноси у истраживаној области (заштићена природна добра), студиозни/темељни приступ проблему, предмету, циљу и задацима истраживања, аналитичка и синтетна обрада постојеће литературе и резултати теренских истраживања, као и донешени закључци, указују о способности кандидата за самостални научно-истраживачки рад. Будући да је кандидаткиња до сада објавила више научних радова који се баве изучавањем еколошког туризма, заштите природе и применом концепта одрживог развоја, као и да је досадашње научно усавршавање и рад кандидата у складу са темом дисертације, Комисија сматра да је њеном успешном изградом потврђено да мср Марија Р. Периф поседује адекватну способност, знање и зрелост, и да се након одбране докторске дисертације може самостално бавити научно-истраживачким радом из области туризмолошки истражива

4. НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Резултати до којих је кандидаткиња дошла у докторској дисертацији имају научни допринос у области туризмолошких истраживања, а посебно у истраживању развоја еколошког туризма у Србији, односно северозападног дела Централне Србије. Као најважнији, могу се издвојити следећи:

- докторска дисертација пружа комплексан, односно значајан и апликативан теоријско-методолошки оквир, односно допринос у научним истраживањима садашњег и будућег развоја еколошког туризма;
- примена концепта одрживог развоја и „еколошка равнотежа”, у будућем периоду добија на већем значају, као и сам појам еколошког туризма који представља потенцијал и шансу за земље у развоју, и успешно презентовање на туристичком тржишту које захтева потребе савременог човек;

- услед нагле урбанизације и индустријализације, и рекултивације површинских предела, екотуризам представља „окосницу” односно значај на туристе и локално становништво да објективно и рационално користе природна богатства, односно да одрживи туризам почива на незагађеној и здравој животној средини;
- успостављена је адекватна теоријско-методолошка примарна база за валоризацију и евалуацију заштићених природних добара северозападног дела Централне Србије, и могућности специфичних видова туризма у оквиру заштићених подручја;
- добијени резултати научних истраживања представљају значајан допринос досадашњим истраживањима развоја еколошког туризма и његове примене, одрживости, и унапређења у будућем периоду;
- применом *опитних* метода (анализа, синтеза, статистика, индукција, дедукција, компарација, генерализација, специјализација, концептуализација и метода доказивања) и *посебних* метода (компаративни индикатори Европске уније о одрживости туризма, индикатори Светске туристичке организације, индекс рекреацијског потенцијала и бонитације, индекси функционалности развоја туризма, графичка, математичко-статистичка и GAM Geosite Assesment Model, које је кандидаткиња прилагодила предмету, циљевима, задацима и хипотезама, омогућила је да се на комплексан и холистички начин сагледа садашње стање екотуризма и његове перспективе у будућем периоду;
- од укупно пет постављених хипотеза, четири су прихваћене и једна је делимично прихваћена;
- значајно су проширена знања, односно стекла су нова о екотуризму северозападног дела Централне Србије, чија су заштићена природна добра углавном посматрана са геоморфолошког, регионално-географског, хидрографског, а најмење са аспекта турима;
- у дикторској дисертацији су конкретно дефинисане смернице и дат предлог модела будућег развоја одрживог туризма на основу искустава наше Земље, земаља у региону и развијених европских земаља.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Докторска дисертација кандидата мср Марије Р. Перић највећи допринос је дала о потенцијалима и могућностима развоја екотуризма у заштићеним природним добрима, који су у досадашњим истраживањима највише проучавани са физичко-географског аспекта, а најмање са туризмолошког.

Одговорни турзам у заштићеним природним добрима је један од видова туристичких кретања (путовања) који постаје све популарнији код нас (за сада неорганизован и стихијски развој), док у земљама Европе и света је одавно стекао своју позицију на туристичком тржишту. У будућем периоду да би се добили објективни резултати одрживог туризма, неопходно је придржавање концепта одрживог развоја („еколошка равнотежа”), и да планирање буде дугорочно и интегрисано у јединствену/компактну целину. Туризам, простор, туристи, животна средина и локално становништво, никако се не може посматрати одвојено, јер једно друго допуњују и чине нераскидиву целину. Детаљна анализа природних ресурса је показала да постоје солидни услови за успешан развој одрживог турзма.

На основу анкетирања туриста и локалног становништва може се закључити да су довољно упућени у заштићена природна добра (значај заштите природе, посећености заштићених подручја и укљученост у сам садржај презентовања туристичке понуде заштићених природних добара). На основу унапред структурираних питања упућених туристима они су чули за заштићена природна добра северозападног дела Централне Србије и сматрају да представљају солидну туристичку понуду. Локално становништво ради на едукацији, промоцији и маркетингу. Недостатак за већину заштићених природних добара северозападног дела Централне Србије представља недовољно улагање у инфраструктуру/супраструктуру. Заштићена подручја Маљен и Рајац поседују све компоненте, односно садржаје и потенцијале за успешан и квалитетан развој еколошког туризма. Резултати презентовани у докторској дисертацији могу допринети бољем разумевању, значају, функционисању и интерпретацији еколошког туризма у Србији. Они пружају теоријску основу, односно базу за друга слична истраживања у будућности у нашој Земљи, региону, Европи и свету.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након прегледа, сагледавања и тумачења докторске дисертације кандидаткиње мср Марије Р. Перић под насловом „Заштићена природна подручја у функцији унапређења туризма северозападног дела Централне Србије” комисија закључује да докторска дисертација представља оригиналан научни допринос из области туризмолошких истраживања, када је реч о сагледавању значаја заштићених природних добара северозападног дела Централне Србије. У докторској дисертацији анализиран је развој еколошког туризма, са посебним акцентом на заштићена природна подручја: Маљен, Рајац, клисура реке Градац, клисура реке Трешњице, Петничка пећина, Таорска врела, Засавица, Обедска бара и Забран. У циљу истраживања ставова локалног становништва и туриста о развоју екотуризма, са посебним освртом на развој специфичних облика туризма, за потребе докторске тезе спроведено је анкетно истраживање. Добијени резултати су презентовани и анализирани методом дескриптивне и инференцијалне статистике.

Докторска дисертација је урађена у складу са прихваћеном темом и пријавом на који је Географски факултет у Београду дао сагласност и прихватило Веће грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду. Рад представља резултат самосталног научног истраживања, и оригинално научно дело значајно са научног и друштвеног значаја. Са становништа методолошког, научног и стручног приступа дисертација има све елементе савременог и оригиналног научно-истраживачког рада. Поглавља у дисертацији су структурирана тако да чине повезану целину која прати континуитет, и садржи јасно дефинисан циљ, задатак и предмет истраживања. Коришћена литература јесте актуелна, савремена, мултидисциплинарна, апликативна и не старија од десет година (у већини случајева). Добро је уклопљена у тематику истраживања. Примењена методологија и резултати могу дати допринос у развоју екотуризма у Србији. Критичком анализом резултата може се закључити да докторска дисертација представља резултат самосталног истраживања, заснованог на актуелним научним методама. Добијене резултате и закључке истраживања требало би прихватити као рационалне и објективне.

У складу са претходно наведеним ставовима, чињеницама и доказима, а на основу Закона о Универзитету и Статута Географског факултета, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета у Београду да прихвати Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације кандидаткиње мср Марије Р. Перић, под називом „Заштићена природна подручја у функцији унапређења туризма северозападног дела Централне Србије” изложи

на јавни увид и упути на усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука
Универзитета у Београду.

У Београду 12.12.2021. године

К о м и с и ј а

Др Дејан Шабић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Мирољуб Милинчић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Владимир Стојановић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду – Природно-математички факултет